

Depremlerin İkinci Yılında Konteyner Kentlerdeki Yaşama Kız Çocuk Odaklı Bakış

AĞUSTOS 2024

SUNA'NIN KIZLARI

SUNA'NIN KIZLARI

Suna'nın Kızları; ülkemizdeki sanayi, eğitim, kültür ve sanat alanlarının gelişmesine önemli katkılar sunmuş iş insanı Suna Kıracı'nın eğitim alanındaki çabalarını, değerlerini, hedeflerini ve vizyonunu yaşatmak amacıyla kızı İpek Kıracı tarafından Suna ve İnan Kıracı Vakfı çatısı altında kurularak 2021 yılında yolculuğuna başladı.

Suna'nın Kızları, çocukların gelişim ihtiyaçlarını karşılayan eğitim olanaklarına erişmelerine ve bu süreci en çok kazanımla tamamlamalarına katkıda bulunmayı amaçlıyor. Kız çocuk odaklı tasarım yaklaşımını benimseyen Suna'nın Kızları, desteklediği yapıların ve programların dezavantajlı koşullarda büyüyen kız çocukların ihtiyaçlarını gözeterek şekilde oluşturulmasını ve ortaya çıkan çalışmaların hem kız hem oğlan çocuklara fayda sağlamasını hedefliyor.

Suna'nın Kızları'nın ilk dönem stratejisinin temelinde; sivil toplum kuruluşları, kamu kuruluşları ve özel sektör kuruluşlarının katılımıyla ortak amaçlar etrafında çalışan çözüm ve destek toplulukları oluşturmak, bu toplulukları desteklemek, etkilerini izlemek ve topluluklarca geliştirilen eğitim temelli projelerle çocuklar için güvenli ve destekleyici bir ekosistem oluşmasına katkıda bulunmak yer alıyor.

Suna'nın Kızları tarafından 2022 yılında ilk kez oluşturulan beş toplulukta 31 sivil toplum ve üniversite oluşumu yer alıyor. Bu topluluklar, alandaki çalışmalar arasında sinerji oluşturarak;

- Çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını belirlemek,
- Çocukların her türlü riskten korunması, sosyal-duygusal gelişimlerinin desteklenmesi ve çocukların koruyucu ve önleyici hizmetler ile eğitim olanaklarına erişimlerinin sağlanması için mevcut kamu ve sivil toplum müdahalelerini ve hizmetlerini haritalandırmak,
- Dezavantajlı mahallelerde, okul ve mahalle temelli olarak ihtiyaçlar ile hizmetler arasında köprü kurmak,
- Boşluk bulunan alanlara ilişkin araştırmalar yapmak ve programlar geliştirmek üzere "yapıtaşı" olarak tanımladığımız modeller oluşturmak için çalışıyor.

Yazarlar

Dr. A. Zeynep Kılıç
Gizem Kıyğı

Katkıda bulunanlar

Dr. Aysel Madra
Burcu Gündüz Maşalacı
Melda Akbaş

Yayına hazırlayan

Dr. Aysel Madra
Ceylan Tokcan Yüceoral
Gaye Polat Taşpınar

Grafik Tasarım

Alper Dabak

I. Giriş	4
II. Yöntem	6
III. Çocukların Gözünden Konteyner Kentlerde Yaşam Koşulları	7
i. Bir arada yaşam	
ii. Okula dönüş	
iii. Kararlara katılım	
iv. Geleceğe dair hayaller, planlar	
IV. Değerlendirme ve Sonuç	28

Referans için: Kılıç Z ve Kıyğı G. (2024, Ağustos) *Depremlerin İkinci Yılında Konteyner Kentlerdeki Yaşama Kız Çocuk Odaklı Bakış*. Suna'nın Kızları.

I. GİRİŞ

Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat 2023 depremlerinin üzerinden yaklaşık bir buçuk yıl geçti. Afet bölgesindeki illerde yaşam bazı yönlerden düzene oturmaya başlasa bile depremden etkilenen birçok aile ve çocuk için depremin etkileri sürmeye devam ediyor. OCHA misyonu tarafından aynı yılın mayıs ayında yayımlanan *Türkiye: 2023 Depremleri Durum Raporu*'na göre 2,5 milyon çocuk insani yardıma muhtaç durumda.¹ Mart 2024 itibarıyla geçici yerleşim yerlerindeki yaklaşık 2,4 milyon kişiden 1,6 milyonunun düzensiz yerleşim alanlarında², yaklaşık 792 bin kişinin ise çeşitli düzensiz yerleşim alanlarında yaşadığı söyleniyor.

Bu raporda, düzenli barınma alanları arasında yer alan konteyner kentlerde yaşayan ve **Çocuk Yaşam Merkezlerini (ÇYM)** kullanan çocukların, özellikle de kız çocukların yaşamlarına ve iyi olma hallerine odaklandık. Bir yıla yakın zamandır konteyner kentlerde yaşayan çocukların gözünden geçtiğimiz bir yıl içerisinde nelerin değiştiğini, hangi ihtiyaçların devam ettiğini ve afet bölgesinde hayatının genel olarak nasıl seyir ettiğini **kız çocuk odaklı tasarım yaklaşımıyla** değerlendirmeye çalıştık.

Çocuk Yaşam Merkezleri

Suna'nın Kızları ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) işbirliğinde oluşturulan Çocuk Yaşam Merkezleri, çocuk ve ailelere altyapı ve temel hizmetler sağlıyor. Bir tanesi Şanlıurfa'da, kalan dört tanesi depremden en çok etkilenen iller arasında yer alan Adıyaman, Hatay ve Kahramanmaraş'taki çeşitli konteyner kentlerde toplam beş Çocuk Yaşam Merkezi bulunuyor. Merkezler 12-18 yaş çocukların esenliğine katkı sunmak amacıyla çocuklara yönelik güvenli sosyalleşme ve öğrenme alanları oluşturuyor. Çocukların fiziksel ve duygusal iyi olma halini destekleyen atölyeler, sağlık bilgilerine erişim, hareket ve sanat odaklı çalışmaların yanı sıra çocukların içinde buldukları koşullarda seslerinin ve görüşlerinin duyulması için olanaklar sağlamayı amaçlıyor. Çocukların ihtiyaçlarını merkeze alan programlar sunan Çocuk Yaşam Merkezlerinde çok amaçlı salon ve atölye odası, çocukların ve ebeveynlerin psikolog desteğine erişebilecekleri bir görüşme odası, çocukların kendi başlarına zaman geçirebilmelerini sağlayan sakin oda ve akranlarıyla sosyalleşebilecekleri kafeterya bulunuyor.

Bu, deprem bölgesinde yer alan geçici barınma alanlarındaki çocukların yaşamlarını ve hizmetlere erişim durumlarını kız çocuk odaklı bakış açısıyla değerlendirdiğimiz 3. rapor.³

Kız çocuk odaklı tasarım yaklaşımı

Kız çocuklar yaşamları boyunca her alanda yapabilirliklerini engelleyen cinsiyete dayalı çoklu risklerle karşı karşıya kalabiliyor. Hâlihazırda çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirmeler, gebelik, fiziksel ve duygusal istismar gibi risklerle karşı karşıya olan kız çocukların bu risklere maruz bırakılma olasılığı afet ve kriz zamanlarında daha da artıyor. Başta kız çocuklar olmak üzere tüm çocukların ihtiyaç ve beklentileri için fiziksel ve duygusal olarak güvenli alanlar, programlar ve süreçler tasarlamak çocukların bu dönemde maruz kaldıkları olumsuzlukları mümkün olduğunca azaltmak için çok önemli.

Kız çocuk odaklı tasarım, mekân, kurumsal politikalar, program ve içerikler tasarlanırken kız çocukların koşullarına, özgün ihtiyaçlarına, deneyimlerine, bakış açılarına ve beklentilerine öncelik veren bir yaklaşımdır. Kız çocuk odaklı tasarım yaklaşımı, çeşitli yaş ve aidiyetlere sahip kız çocuklar için uygun, erişilebilir ve etkili çözümler yaratmak ve nihayetinde kız çocukların kendi yaşamlarına dair kararlarda söz sahibi olmasını desteklemek için uygulanır.

Depremlerden yaklaşık 1 ay sonra Adıyaman, Gaziantep, Hatay ve Kahramanmaraş'a yaptığımız saha ziyaretinin bulgularını derlediğimiz *Deprem Bölgesindeki Geçici Barınma Alanlarına Kız Çocuk Odaklı Bakış: Mekânsal Koşullara ve Çocuk Hizmetlerine Dair Değerlendirme* başlıklı ilk raporumuzu Nisan 2023'te yayımlamıştık.³ Raporda, deprem bölgelerindeki barınma alanlarını çocukların, özellikle kız çocukların iyi olma halleri açısından inceleyerek kız çocukların özgün ihtiyaçlarını görünür kılmayı amaçlamıştık.

Raporda öne çıkan tespitler arasında, ergenlik çağındaki çocukların, gelişimsel ihtiyaçlarını sağlayacak hizmetlere erişmekte zorlandığı ve 12-18 yaş aralığındaki çocuklara özgü bir alan bulunmaması yer alıyordu. Kız çocukların üzerlerinde ağırlaşan bakım yükü, kişisel bakım ihtiyaçlarını karşılamakta yaşadıkları zorluklar ve akranlarıyla sosyalleşebilecekleri alan eksikliği çocukların bizlerle sıklıkla paylaştıkları ihtiyaçlar arasındaydı. Çocuk Yaşam Merkezleri bu ihtiyaçlar ve bulgulardan yola çıkarak tasarlandı.

Ağustos 2023'te yayımlanan *Konteyner Kentlerde Çocukların Yaşam Alanlarına Kız Çocuk Odaklı Bakış* başlıklı 2. raporumuz, Hatay ve Kahramanmaraş'taki konteyner kentlerde kurulan ilk iki Çocuk Yaşam Merkezini kullanan çocuklarla yürüttüğümüz çalışmalardan yola çıkarak çocukların geçici barınma alanlarındaki yaşamlarına ve ihtiyaçlarına odaklandı. Gene kız çocuk odaklı bakış açısıyla yürüttüğümüz değerlendirmelerde çocukların bir süre daha geçici alanlarda yaşayacakları fikrini kabullenmiş olduklarını gördük. Çocuklar konteyner kentlerin koşullarına uyum sağlamış durumda olsalar dahi, onların ihtiyaçları doğrultusunda güvenli

¹OCHA, Türkiye: 2023 Depremleri Durum Raporu No. 17, 6 Mayıs 2023

²Düzensiz yerleşim alanlarında "evlerinin hasar düzeyi nedeniyle konteyner alanlarına yerleştirilmek için uygun olmayan aileler; arsa, ev ve geçim kaynaklarına yakın olan kırsal alanlarda kalmayı tercih eden kişiler ve evleri orta derece hasar gördüğü için evlerine dönemeyeceklerini düşünen kişiler" yaşamaktadır. Düzensiz yerleşim alanlarında su ve sanitoryona erişim, hizmetler, koruma planları ve özel ihtiyaç sahipleri için destek programları vb. bulunmamaktadır. A.g.e.

³Kılıç, Z. ve Kıyıcı, G. (29 Mart 2023). Deprem Bölgesindeki Geçici Barınma Alanlarına Kız Çocuk Odaklı Bakış: Mekânsal Koşullara ve Çocuk Hizmetlerine Dair Değerlendirme. Suna'nın Kızları ve EMpower.

alanlar oluşturulmasının ve hizmetler sağlanmasının önem teşkil ettiğini yeniden fark ettik. Özellikle okulların kapalı olduğu dönemlerde, konteyner kentler içerisinde özgürce ve güven içerisinde hareket edebilmenin ve arkadaşlarıyla vakit geçirmenin çocukların fiziksel ve duygusal halini olumlu etkilediğini gözlemledik. Kız çocukların üzerindeki ev içi bakım yükünün sosyalleşme ve kendine zaman ayırma ihtiyaçlarının önündeki en büyük engellerden biri olduğu, çocuklarla yaptığımız görüşmelerden yola çıkarak yaptığımız tespitler arasındaydı.

İlk iki raporda başladığımız izleme sürecinin devamı niteliğinde hazırladığımız bu üçüncü raporda gene Çocuk Yaşam Merkezlerini kullanan çocukları odağa alarak, geçici barınma alanlarındaki yaşamı çocukların gözünden, kız çocuk odaklı tasarım bakış açısıyla değerlendirmeye çalıştık. Çocukların gündelik yaşamlarında karşılaştıkları süregelen zorlukları ve ihtiyaçları ortaya koyarken bir yandan da değişiklikleri, örneğin, okulların açılmasıyla birlikte eğitim hayatlarındaki durumlarını anlamaya çalıştık. Raporda özellikle çocukların okul yaşamlarını detaylı olarak -fiziki ortam ve ulaşım, öğretmenlerle ilişki ve öğrenme süreçleri, arkadaşlık ilişkileri başlıkları altında- ele almak istedik. Başka bir deyişle **çocuklarla birlikte depremlerin üzerinden bir yıl geçtikten sonra bugünkü durumlarını -yaşadıkları çevre ve okulla ilgili hislerini, aileleri, arkadaşları ve öğretmenleriyle kurdukları ilişkileri- değerlendirmeye ve geleceğe dair planlarını ve hayallerini anlamaya çalıştık.**

II. YÖNTEM

Daha önce hazırlanan raporlardaki gibi, bu rapordaki bulguları derlemek için de 2 ayrı yöntem kullandık: Yaşadığımız Çevre Programı kapsamındaki atölye çalışmaları ve çocuklarla görüşmeler. Atölye ve görüşmelere katılan çocuklar arasında ikinci rapora katkı veren çocuklarla birlikte ilk kez temas ettiğimiz çocuklar da bulunuyor.

İlk olarak, Suna'nın kızları kolektif etki topluluğunda yer alan Şehir Dedektifi tarafından, performatif araştırma yöntemine dayandırılarak geliştirilen Yaşadığımız Çevre Programı kapsamında hazırlanan dört atölye uyguladık. Atölyeler Adıyaman ve Hatay'da Çocuk Yaşam Merkezlerinin bulunduğu konteyner kentlerde, 36 çocuğun katılımıyla gerçekleşti. Atölye çalışmalarından çocukların konteyner kentlerdeki mekânsal ihtiyaçları ve yaşadıkları çevreyle kurdukları ilişkiye dair veriler elde ettik.

Aralık 2023'te Adıyaman'da, Şubat 2024'te Hatay'da gerçekleştirdiğimiz atölyelerde çocukların yaşadığı çevreyle ilişkisini, duyularını, gördükleri sorunları, ihtiyaç duydukları mekânları kendi kendilerine yaratma potansiyellerini kendilerini iyi ve güvende hissetme halleriyle birlikte değerlendirdik. Atölye programı uygulandığı sırada ortaya çıkan üretimlerle birlikte çocukların mekândaki hareketliliklerini, dikkat seviyelerindeki değişiklikleri, çevrede oluşan uyarılara verdikleri tepkileri, birbirlerinin çalışmalarıyla ilgilenme biçimlerini de dikkate aldık. Böylelikle mekânla kurdukları ilişkinin dinamiğini anlamaya çalıştık.

Yaşadığımız Çevre atölyeleri, sokak ve mahalle ölçeğini baz alarak, hikâye yaratma, harita okuma, yürüme-oyun ve üç boyutlu tasarım hazırlama yönergeleriyle hazırlandı. Atölye programı çocukların mekânla kurduğu ilişkide yalnızca yaşadıkları sorunları değil, sorunları kendi becerileriyle ve akranlarıyla çözme becerilerinin görünür olmasına da odaklanıyor.

Atölye çalışmalarının yanı sıra çocukların belli konuları birlikte ve detaylı olarak konuşmalarını sağlamak için, Mart 2024'te Adıyaman, Hatay ve Kahramanmaraş'ta yer alan dört Çocuk Yaşam Merkezi'nde 37 kız, 18 oğlan olmak üzere toplam 55 çocukla 14 odak görüşme yaptık. Odak görüşmeleri çocukların ifade alanlarını genişletebilmek amacıyla kızların ve oğlanların ayrı olarak katıldığı ve katılımcı sayısının 5'in üzerine çıkmadığı biçimde düzenlemeye çalıştık. Görüşmelere, ağırlıklı olarak 12-14 yaş çocukların yer aldığı 11-16 yaş arası çocuklar katıldı. Yaklaşık 30 çocuk, 2023 yılının mart-nisan ayından beri konteyner kentte yaşadıklarını, diğerleri 2023'ün yaz ve sonbahar aylarında taşındıklarını söylediler. 3 kız çocuk ise geçici barınma alanında değil, evlerinin bahçesindeki konteynerlerde yaşıyor, ancak ÇYM'ye devam ediyordu.

Görüşmelerde çocukların yaşam alanları üzerinden duygu, deneyim ve görüşlerini almaya odaklandık. Önceki raporda olduğu gibi, kendilerini rahat-güvenli/rahatsız-güvensiz hissetmelerine neden olan mekân, ortam ve deneyimleri konuştuk. Bu sefer okul yaşamlarını da detaylı olarak konuşmak mümkün oldu. Okuldaki öğrenme ve ilişkilene süreçlerine ayrı bir zaman ayırdık. Görüşmeleri, geleceğe dair hayalleri, planları ve geçen bir yılın değerlendirmesini de içerecek biçimde konuşarak tamamladık. Çocukların yaşamlarını onların ifadeleriyle betimlemeyi hedefleyen odak görüşmelerin analizinde çocukların ortaklaştıkları tespitleri ön plana çıkarmayı ve istisnai kalan görüşlerini de görünür kılmayı hedefledik.

Çocukların atölyeler ve odak görüşmelerde paylaştıkları tespitlerin yaşamlarını iyileştirmeye yönelik çalışmaların planlanması, politikaların geliştirilmesi için kritik önem taşıdığını düşünüyoruz. Raporun sonuç bölümünde, tüm tespit ve gözlemlerden yola çıkarak çocukların yaşamlarının iyileşmesi, yapabilirliklerinin artması için önemli olduğunu düşündüğümüz noktaların altını tekrar çizdik.

III. ÇOCUKLARIN GÖZÜNDEN KONTEYNER KENTLERDE YAŞAM KOŞULLARI

Bu raporun saha çalışmalarına 6 Şubat depremlerinin birinci yıldönümünde başladık. İlk iki raporumuzda aktarmaya çalıştığımız koşullardaki değişimlere odaklandık. Bu bölümde öncelikle çocukların konteyner kentlerdeki gündelik yaşamlarını ve okul hayatlarını çevresel koşullar ve kurdukları ilişkiler ekseninde ele aldık. Sonrasında ise çocukların bu düzen içerisinde katılım haklarını ne derece hayata geçirebildiklerine odaklandık, geleceğe dair hedeflerini ve planlarını anlamaya çalıştık.

i. Bir arada yaşam

Çalışmalarımız kapsamında, Adıyaman, Hatay ve Kahramanmaraş'taki ÇYM'lerin bulunduğu konteyner kentleri ziyaret ettik. **Tüm konteyner kentler merkezi yönetime bağlı olsa da farklı kurum/kuruluşların desteğiyle kurulan yerleşelerde, bu kurum/kuruluşların sundukları olanaklara bağlı olarak çocuklara sunulan hizmetler farklılaşıyor.** Bu durum da -raporun ilerleyen kısımlarında ele aldığımız üzere- çocuklar tarafından da dile getirilen mekânsal adalet meselesini ortaya çıkarıyor. Örneğin, bir konteyner kentte birden fazla STK'nın etkinlik alanı, spor alanı, park, kütüphane bulunabilirken bir diğerinde çocukların kullanımına uygun mekânlar olmayabiliyor. Biri daha merkezi bir alanda olduğu için çocuklar çevredeki olanaklardan yararlanabiliyorken bir diğerindekiler, birileri onları götürmediği

sürece konteyner kent dışına çıkamıyor ya da çok zorlanıyor.

Ziyaret ettiğimiz konteyner kentlerde hane birimlerinin koşulları büyük ölçüde ortaklaşıyor. Hane birimleri sel gibi ikincil afetlere karşı yeterince dayanıklı değil; birbirine oldukça yakın konumlanıyor. Hane birimlerinin içi 3-4 kişilik bir aile için bile oldukça sıkışık bir alan. Ders çalışmak, sakin vakit geçirmek, dinlenmek ya da eğlenmek için yeterli alana sahip olmayan çocuklar var.

“Hem ben annemle hem babamla anlaşmıyorum. Bir de küçücük konteynerin içinde sekiz kişiyiz. Kalabalık.” (ÇYM4, K, 15)

“Babamla çok tartışıyoruz biz. Babam çok şey yapıyor, o yüzden sevmiyorum evi. Kardeşlerim böyle şey... Üç erkekler, ben de tek kız olduğum için böyle şey yapıyorlar.” (ÇYM4, K, 13)

Hane birimlerinin kısıtlı koşullarına rağmen, odak grup görüşmesi yapılan çocukların üçte biri evi en mutlu oldukları yer olarak tanımlıyor. Yaşadıkları tüm zor koşullara rağmen konteynerde yaşadığı için memnun olan ya da memnun olması gerektiğini düşünen çocuklar var. Şimdiki koşullarını deprem sonrası belli bir süre çadırda yaşadıkları dönemle karşılaştıran çocuklar bunu özellikle vurguluyor:

“Hocam depremde yaşadığımız kolay değil de tabii ki de ama mesela Allah kimsenin başına böyle bir şey yaşatmasın ama buraya yerleşince sanki biraz daha rahatmışız ama yani konteynerler de çok dar olduğu için, çok yaşayan yani çok kişi yaşayan aileler için biraz zor oluyor.” (ÇYM2, K, 12)

“Hâlâ ben ev gibi hissediyorum zaten konteynerde. Hiç hani garipsediğim bir şey yok. Hani zaten zorundayız da burada kalmak. Çünkü evler yıkıldığı için.” (ÇYM3, K, 12)

“Hani dört aylık bir çadır süreci vardı. Bence hani çadırdan daha iyi çünkü kolaylaştı. En azından yerleştireceğimiz bir yer var. Hani burada küçük olduğu için biraz karışık ama en azından çadırdan daha iyi.” (ÇYM4, K, 12)

Konteyner kentlerdeki olanak farklılıkları ve yaşam koşulları engelli çocuklar için çok katmanlı eşitsizlikler yaratıyor. Yerleşkelerde sürekli hale gelen inşaat ve yapım çalışmaları tüm çocuklar için çeşitli derecelerde fiziksel güvenlik sorunları yaratırken engelli çocuklar için halihazırda kısıtlı olan çocuk alanlarına erişimi neredeyse imkânsız hale getiriyor. Odak grup görüşmelerine katılan yürüme engelli bir çocuk hem konteyner kentlerdeki farklılıklara hem de konteynerlere yerleştirilme sürecine vurgu yaparak kendi durumunu şöyle özetliyor:

“Bize konteyner çıktı, ama biz X Konteyner alanından istemiştik beş kişi olduğumuz için hocam. Bir de sağlık durumundan dolayı yapamıyorum konteynerde. Hocam, bizim abimgile X'ten çıktı. Bize buradan çıktı. Biz başvurduk, bize çıkmadı. Ablam sürekli başvuruyor, hâlâ da çıkmıyor yani.” (ÇYM4, K, 16)

Konteyner kentlerde yaşam, yalnızca hane birimlerinin küçüklüğü dolayısıyla değil, sokak yerleşimleri, sosyal alan yoksunluğu dolayısıyla da zorlayıcı koşullar içeriyor. Bir yanı sıra herkes imkânları dahilinde küçük eklentilerle yaşam alanlarını iyileştirmeye çalışıyor. Tentelerle oluşturulan gölgelikler, bitkilendirme hatta yer yer bostanlar bile bulunuyor.

Çocuklar kendi oyun alanlarını kuruyor. Ancak hane birimleri arasındaki mesafeler oldukça dar. Hane birimleriyle park, kütüphane, okul, spor alanları gibi çocuklara doğrudan hizmet veren birimlerin arasında sesleri ve sirkülasyonu azaltacak bir mesafe bulunmuyor. Bu yerleşim düzeni en başta ortak alan kullanımına ilişkin pratik sorunları beraberinde getiriyor. Konteynerin önüne çekilen bir tente, biçimsiz park edilmiş bir araç ya da dar yolda bırakılmış bisiklet bir anda kavga ve şiddeti beraberinde getiren sorunlara kolaylıkla dönüşebiliyor.

Atölye çalışmalarında çocuklara, çevrenin işitsel ve görsel bileşenlerini tanımlamalarını, sıklıkla duydukları seslerden olumlu ve olumsuz olanları kağıtlara yazmalarını istedik. Çalışma yaptığımız tüm konteyner kentlerde çocukların cevapları “şiddet, kavga, bağırma, küfür” seslerine ve görüntülerine yoğunlaştı. Yazdığımız ilk iki raporda, sessiz ortama duyulan ihtiyaca dair geri bildirimler almış, yeni kurulan komşuluk ilişkilerinin çocukların iyi olma halini desteklediğini vurgulamıştık. Ancak depremin birinci yılında yaptığımız ziyaretlerde, konteyner kentlerde kısıtlı çevresel koşulların gündelik yaşamda birçok probleme neden olduğunu, bunun da kolaylıkla şiddete dönüşebildiği bildirimlerini aldık. Atölyelerde bazı çocuklar hane birimlerinin yakınlığı nedeniyle ev içi şiddetin seslerine tanıklık edebildiklerini ve bundan rahatsızlık duyduklarını da dile getirdiler. Her türlü şiddet, fiziksel veya duygusal, doğrudan çocuğa yönelme bile travmatik bir durum yaratabilir. Bu nedenle konteyner kentlerde hem hane içi şiddetin hem de bir arada yaşam pratiklerinden kaynaklanan şiddetin dikkatle izlenmesi, önleyici mekanizmaların bir an önce hayata geçirilmesi büyük önem taşıyor.

Kız çocukların üzerindeki ev içi bakım yükü

Önceki raporlarda da dikkat çektiğimiz gibi, kız çocukların üzerindeki ev içi iş ve kardeş bakım yükü çocukların iyi olma hallerini olumsuz yönde etkiliyor. Okulların açılmasından dolayı bu konu görüşmelerde daha az gündeme gelse de, kız çocukların hane birimlerinde geçirdikleri vaktin büyük bir kısmı temizlik işlerine ve annelerine yardım etmeye gidiyor. Küçük kardeşlerine göz kulak olma, onları parka götürme, ders çalıştırma gibi kız çocuklara yüklenen sorumluluklar hem çeşitli hizmetlerden faydalanmalarını, kendilerine iyi gelecek psikososyal destek çalışmalarına katılmalarını etkiliyor hem de eğlenmeye ve dinlenmeye vakit ayırmalarının önündeki en büyük engellerden birini oluşturuyor. Yürüttüğümüz atölyelerde, ev işi ya da kardeş bakımı nedeniyle çalışma tamamlanmadan gitmek zorunda kalan, kimi zaman aileleri tarafından bizzat çağrılan çocuklar oldu. Atölye saatleri havanın kararmasından dolayı çalışmalara katılmayan kız çocuklar gözetilerek planlanmaya çalışıldı. Güvenlik nedenlerinden dolayı kız çocukların karanlıkta tek başlarına yürüyememelerine ek olarak, kış aylarında okuldan arta kalan akşam saatleri kız çocuklar için akşam yemeği hazırlıklarına yardım etmek ya da kardeşlere bakmak demek.

“Evet. Hem de hiç bitmiyor. Yani akşam yapıyorum, yapıyorum, yaptığım temizlik nereye gidiyor?” (ÇYM4, K, 12)

“Dışarı çıkartmıyorlar, sürekli çocuk atıyorlar bana bakayım diye.” (ÇYM3, K, 13)

"Ben sinirleniyorum böyle. Yapıyorum temizliği. Sonra annem arkamdan gelip, "yok şunu yapmamışsın"! Ama ben söyledim, ben dağınıklığı hiç sevmeyen biriyim. Kardeşlerim dağıttığında evde böyle bağırp çağırıyorum. O kadar. Ben sadece yeri silmeye önem veriyorum. Yerin temiz olmasına önem veriyorum. Bir de evin toplu olmasına önem veriyorum. Annem de daha detaylı şeyleri. Yok işte penceredir, yok toz almadır falan. Ben de bunları sevmediğim için yapmıyorum." (ÇYM4, K, 15)

Ev içi sorumlulukların dağılımındaki durum kız çocuklarda adaletsizlik hissi de yaratabiliyor:

"K1: Benim annem yani eşit davranıyor ama yine de daha çok ben yapıyorum onları.

K2: Çok ayrımcılık yapıyorlar bence.

K3: Bence de acayip ayrımcılık yapıyor." (ÇYM3, K, 12, 13 ve 15)

"K1: Biz hata yaptık zaten bu dünyaya gelmek için.

K2: Cidden, ben kesinlikle büyümeyi bekliyorum. Her şeyi bize yaptırıyorlar." (ÇYM3, K, 13,13)

Çocuklar yetişkin şiddetinin yanı sıra akran şiddetiyle de karşı karşıya. Güvenliği, sınırlı güvenlik önlemleri ötesinde "güvende hissetme" olarak tanımladığımızda, görüşmelere katılan çocukların hepsinin bu konuda çeşitli zorluklar yaşadığını söylemek mümkün. Ortaklaşılın konu ise konteyner kentlerdeki park ve spor alanlarında ve sokaklarda karşılaştıkları farklı boyutlardaki şiddet davranışları. Özellikle küfür ve kavganın çok yaygın olduğu anlaşılıyor. Kızlarla oğlanların bu tür şiddet davranışlarına ilişkilene şekli farklılaşsa da, şiddetin her iki grubun yaşamlarını da doğrudan etkilediğini söylemek mümkün. Kız çocuklar, en mutsuz oldukları alanları çoğunlukla şiddet davranışlarıyla bağlantılandırıyor:

"Bazen sokakta böyle, böyle nasıl desem. Hani 8. işte 7. sınıflar dolaşiyor. Çok ses çıkarıyorlar hani. Küfrediyorlar falan, kavga ediyorlar. O zaman rahatsız oluyorum. Sokakta genellikle oluyor." (ÇYM4, K, 12)

"Çok kavga ettik biz burada yani. Mesela konteyner kentte polislik olduğumuz olaylar fazlalaştı falan." (ÇYM1, K, 13)

"(Parkta) çok kişi oluyor. İtiyorlar falan. Bağılıyorlar bir şey olduğunda, hiç sevmiyorum." (ÇYM2, K,12)

Yaptığımız görüşmelerde oğlan çocukların şiddet anlatısının daha fazla olduğu; şiddetin hem faili hem mağduru durumunda kaldıklarını söyleyebiliriz. Bu durum kız çocukların gündelik yaşamlarını doğrudan etkiliyor. Kamusal mekânlar güvensiz olduğunda kız çocuklar daha çok "kapalı alanları" tercih ediyor ya da zaten dışarı çıkma izni alamıyor. Dolayısıyla kız çocuklar, okul ve Çocuk Yaşam Merkezleri dışında genelde hane birimlerinde vakit geçiriyor. Özellikle

kentte kullanabilecekleri etkinlik ve spor alanlarının olmadığı durumda sokağın ve açık alanların güvenliği kız çocukların iyi olma hali için çok kritik. Görüşme yapılan 37 kız çocuktan sadece 6'sının sokağı keyifli ve mutlu olduğu yer olarak tanımlaması üzücü ve dikkat çekici.

"Mesela benim eskiden bulunduğum site hocam yani böyle fazla küfürlü hiç konuşmazdık hocam. Hiç küfür etmezdim. Küfürün olduğunu bilmiyordum hocam. Hocam buraya geldiğimde herkes küfür ediyor. Yani serseri çok diyelim hocam." (ÇYM2, O, 13)

K1: "Evet, evde kalmak zorunda kalıyoruz. Ama hocam, geceleri burası çok kötü oluyor. Sigara içiyorlar, bağıyorlar, böyle oturuyorlar.

K2: Parkta da hocam ne bileyim erkekler genelde hep burada ve gençler de sigara içmesi için annemiz bize dışarı çıkarmamızı biraz yasaklıyor yani." (ÇYM2, K, 12, 12)

Farklı etnik kimlikten grupların bir arada yaşadığı konteyner kentlerde ise bu durum cinsiyet ayrımından çok etnik kimlik farklılıklarına yoğunlaşabiliyor.

"Biz parkı kullanmıyoruz hocam. Çünkü diğer çocuklar (farklı etnik kimlikten çocuklar) gidiyor oraya, kavga ediyoruz. Onlar bizim gibi değil. Küfür deseniz onlarda, hırsızlık deseniz onlarda." (ÇYM4, K, 13)

Konteyner kentlerin düzeninden kaynaklanan ses ve bir arada yaşam sorunları çocuk alanlarının kullanımını da etkiliyor. Konteyner kentlerde çocukların vakit geçirebileceği spor alanları, oyun alanları ve kamusal mekânlar oldukça kısıtlı. Var olanların da kaldırılma ihtimali bulunuyor. Kamusal alanların hane birimlerine çok yakın olduğu durumlarda, ses ve yoğunluk şikayetlerinden dolayı ya kullanım saatleri kısıtlanıyor ya da bu alanlar tümten kaldırılıyor. Çocuklara yönelik kamusal mekân kısıtlılığıyla bir arada yaşam sorunlarının bu anlamda da bir kısır döngüye girdiğini söylemek mümkün. Çünkü oyun ve hareket alanı kalmayan çocuklar, ara sokakları daha fazla kullanmaya başlıyor, bu da dar sokakların kullanımına ilişkin sorunlara yol açabiliyor. Konteyner kent içerisinde denetimsiz ve neredeyse sınırsız dolaşan araçlar da dar sokaklarda çocukların güvenliğini tehdit ediyor.

Çalışma yaptığımız konteyner kentlerde, depremden sonra kurulan güvenlik önlemlerinin devam etmemesinin çocukların güvende hissetmesinin önünde engel teşkil ettiğini gözlemledik. Kentlere giriş çıkışlar ilk zamanlarda olduğu sıklıkla kontrol edilmiyor. Çocuklar yaptığımız yürüyüşlerde birçok yabancıların konteyner kentlere girebildiğini, dışarıdan gelen ziyaretçilerin ziyaretçi kartlarının olması gerektiğini belirttiler. Çocuklar atölye çalışmalarında hazırladıkları tasarımlarda güvenlik ihtiyaçlarını, oyun ve hizmet donatılarına güvenlik kameraları koyarak ifade ettiler. **Konteyner kentlerde özellikle 12 yaş üzeri kız çocukların rahatça hareket edemediğini, birçok çocuğun hava karardıktan sonra ve okula gittikleri sabah karanlık saatlerde tedirgin olduğunu gözlemledik.** Atölye saatlerini ise çocukların bu endişelerini gözetecek şekilde revize ettik. Bazı konteyner kentlerde depremin birinci yılında, halen aydınlatma sorunları devam ediyor. Bu durumlarda kız çocuklar okuldan sonra havanın aydınlık olduğu çok vakit kalmadığı için hane birimlerinden uzakta kalan kütüphane, bilgisayar odası gibi hizmetleri kullanamadıklarını belirttiler. Bu durum, kız çocuklarda kaçırılmaya dair bir endişe de yaratıyor.

"Ama bir yandan da bizim ailemiz birazcık deprem bölgesi olduğu için yani korkuyor yani bizim dışarıda gezmemizden falan, dışarıda takılmamızdan. Babam genelde arkadaşımıza bile göndermek istemiyor ama bizi kıramadığı için bazen gidiyoruz yani. Yani bizim kaçırılmamızdan korktuğu için babam genelde." (ÇYM4, K, 14)

"Ama şu an hocam konteyner kent yani ... bizim yan komşu varmış polisle konuşurken. Burada hocam bir çocuğu arabaya bindireceklerdi, şurada kız bağırıyor hocam. Biz yeni gelmiştik. O yüzden hocam konteyner kentte buradan başka güvenilecek çok yer yok." (ÇYM2, K, 11)

Konteyner kentlerde yaşamın barındırdığı tüm zorlukların ve alan yoksunluğunun yanında çocukların kendi ihtiyaçlarını gözetme ve akranlarıyla vakit geçirebilecekleri alanları yaratma kapasitelerini göz ardı etmemek gerekiyor. Adıyaman ve Hatay'da yaptığımız atölye çalışmalarının bir bölümünde konteyner kentleri çocuklarla birlikte gezdik ve vakit geçirdikleri yerleri göstermelerini istedik. Evlerinin ve okullarının yakınında bulunan yarı gizli, güvenli alanlar belirlediklerini ve burada akranlarıyla vakit geçirdiklerini öğrendik. Mevcut oyun ve spor alanlarını güvenli bulmadıklarında, bize gösterdikleri bu alanlarda vakit geçirdiklerini gözlemledik. Öte yandan bu durum alan yoksunluğunun beraberinde getirdiği sorunları çözmemiyor. Çocuklar daha fazla oyun alanına, oturabilecekleri çardaklara ihtiyaç duyuyor. Kendilerine ait alan ihtiyacı özellikle yakınlarındaki diğer konteyner kentlerle yaptıkları kıyaslamalarda ortaya çıkıyor.

"Burada çardak olmadığı için. Hani evde de fazla vakit geçirmeyi sevmiyoruz. (...) Bizim parkımızda da çardak yok. Orada hem park var, hem çardak var. Genelde o çardakta oturuyoruz. Orası kalabalık olunca en arkadakine geçiyoruz. Orası boş oluyor. Öyle vakit geçiriyoruz orada." (ÇYM4, K, 13)

"Orada her şey var hocam. Sahaları da var, parkları da var. Bizim konteyner kentte bir tane park var. Orada daha çok park var." (ÇYM4, O, 13)

Çocukların konteyner kentin dışında kalan alanlara erişimi konteyner kentlerin diğer alanlarla entegrasyonuna bağlı olarak değişiyor. Yaşadıkları yerlerin yakınlarında başka konteyner kentler olan çocuklar, bu alanlarda bulunan parklardan, sosyal alanlardan faydalanabiliyor. Daha önce belirttiğimiz gibi, diğer konteyner kentlerin olanaklarını kendi yaşam alanlarıyla kıyaslıyorlar. Çocuklar yaşam alanlarının yakınında bulunan market gibi alanları da kullanabiliyor. Ancak bu geçişler güvenlik riskini beraberinde getiriyor. Çoğu konteyner kent yaya güvenliği sağlanmamış ana yol kenarlarında bulunuyor. Enkaz kalıntılarını taşıyan hafriyat kamyonlarının bu alanlardan geçişi hem konteyner kentlerin çoğunlukla moloz tozuna maruz kalmasına neden oluyor hem de ulaşım güvenliğine dair riskler taşıyor.

Deprem bölgesinde ziyaret ettiğimiz kentlerde toplu ulaşımın tamamıyla işler hale gelmemesinin de çocukların yaşamında etkisi büyük. Kent merkezi, çarşı gibi alanlara erişim sağlayan otobüs ve dolmuşlar kısıtlı. Kaçırılma korkusu kentin diğer yerlerine erişimde de öne çıkıyor.

K1: "Hocam, güven meselesi size çünkü. ... şimdiki dönemimizde, şimdiki hayatımızda...

...birçok kötü olaylar görüyoruz. Kaçırılmadır, organ mafyaları falan o kaçırıyor ya.

Benim annem tek bir yere gitmemden, kaybolmamdan korkuyor.

K2: Ben kaç defa kendi başıma çarşıya gittim geldim, bankaya gittim.

K1: Ben yapamıyorum. Hocam sadece annem bırakmadığı için pek fazla bir şey öğrenemedim. (Şehirde) neyin ne olduğunu tam öğrenemedim. Avucumun içi kadar bilemiyorum." (ÇYM2, K, 12,12)

Çocukların yaşadığı ortam fiziksel ve duygusal iyi olma halleri üzerine belirleyicidir ve çocukların yaşamlarını şekillendirme gücüne sahiptir. Deprem bölgesindeki yeniden inşa çalışmalarını takip ettiğimiz kadarıyla konteyner kentlerin en az bir süre daha işlevini sürdüreceğini varsayabiliriz. Çocuk Yaşam Merkezlerinin bulunduğu konteyner kentlerde günlük yaşam kısmen bir düzene otursa da çocukların ihtiyaçlarının karşılandığı, hareket özgürlüğünü sağlayacak güvenlik önlemlerinin alındığı ve dayanışmaya dayalı komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerinin olduğu bir arada yaşam tam olarak sağlanabilmiş değil. Bu, çocukların gündelik yaşamıyla birlikte "bir şeylerin düzeleceğine" dair umutlarını, beklentilerini de etkiliyor. Konteyner kentte geçen zamanla ortaya çıkan sorunların doğru orantılı artışı karamsarlığı beraberinde getiriyor.

Çocuklardan deprem paylaşımları

Görüşmelerde çocuklara depremde yaşadıklarına, o deneyimden kalanlara dair doğrudan bir soru yöneltmedik. İlk iki raporda da benzer bir yaklaşımla hareket etmiş, çocukların deprem deneyimini kendi istedikleri kadar anlatmalarına alan bırakmıştık ve çok sınırlı bir paylaşım gelmişti. Bu sefer, tahmin de ettiğimiz üzere, hemen her odakta kendiliklerinden paylaşımlarda bulundular. Bazen birlikte konuştular; bazen biri kendini ifade etti, diğerleri sessiz kaldı. Bu anlatıları, bir yorum ya da analiz eklemekten sizlerle paylaşıyoruz.

"Şimdi hocam deprem oldu hocam, bazı akrabalarımız öldü, evimiz gitti, yuvamız bozuldu."

"Küçük bir dar alana geçince hocam her şey değişti." (ÇYM2, O, 13)

"Biz buraya gelmeden önce ilk önce Mersin'e gittik. Annemin kuzenigile. Orada kaldık biraz. Ondan sonra çok... Onların da annesi geldiği için biz gittik oradan. Ankara'ya, Aksaray'a gittik. Orada yurttta kaldık bir süre. Oranın yemekleri fazla güzel olmadığı için, bizim yöremize göre olmadığı için oradan da buraya geldik. Burada da çadır kent vardı. Oraya yerleştik. Ondan sonra işte biz zorlanmaya başladık. Kışın oldu, fareler falan geliyordu. Bir de bizim evimize, çadırımıza hırsız geçti. Bütün eşyalarımızı çaldı. Ondan sonra da benim telefonumu çaldığını sonradan gördük. 1-2 gün sonra. Ondan sonra da konteyner çıktı bize. Biz de buraya taşındık. 5 kişi kalıyoruz konteynerde." (ÇYM4, K, 12)

"Hocam depremde şey yaptık. Dışarıda kaldık hocam. Dışarıda derme çakma bir tane şey yaptık hocam. Orada kaldık hocam. Günler çok... geçmiyordu hocam. Sonra Ankara'dan bize yardım geldi hocam. Şey yaptık hocam, direkt Adana'ya gittik. Adana'da birkaç gün, iki ay falan kaldık hocam. Ondan sonra buraya geldiğimde babam direkt ayrıldı zaten, burada işyeri var. Oraya gitti hocam çalışmak için. Orada da hocam çadır kent yapıldı. Oraya yazdırdı, çadır çıktı hocam bize. Çadırda kaldık, sonra hocam bir çadırda 5 aydan fazla kaldık hocam. Sonrasında hocam konteyner çıkınca buraya geldik." (ÇYM4, O, 11)

"Depremi ilk 3-4 haftası biz arabada kaldık. Ama 4 aile kaldık, 20-25 kişi. Sonraki aylarda yani konteynıra gelmeden önce de çadırda kaldık. İki kere çadır değiştirdik. Böyle geçti." (ÇYM3, K, 12)

"Ben burayı seviyorum ama yine burada kalmak istemiyorum. Ben toptan Hatay'da kalmak istemiyorum. Buranın psikolojisi bana hiç iyi gelmiyor. Benim böyle çok yakın kuzenlerim var. Kardeş gibi büyüdüklerim. Onlar burada yaşamadıkları için, onlarla yaşamak isterim. O yüzden Ankara'ya gitmek istiyorum. Ankara'da yaşıyorlar. Oraya gitmek istiyorum." (ÇYM3, O, 15)

O1: "Ama hocam Hatay'ın en çok şeyini özledim hocam..."

O2: "Sokakları..." (ÇYM3, O, 12, 15)

"Güvende hissetmiyorum yani. Sokakta çok kötü insanlar var burada hocam. Depremde iyi insanlar öldü, kötü insanlar yaşıyor hocam." (ÇYM4, O, 12)

"Çocuklar, birçok kişinin çocukları vefat ettiği için, birçoğu kaçırıldığı için daha çok kişi unutamaz zaten unutamıyoruz da. Ama buradaki etkinlikler ve birçok şey unutturmaya çalışıyor bize sağ olsunlar. Evet, böyle şımartıyorlar bazı şeyleri, çocukları." (ÇYM3, K, 15)

O1: "Hocam bu nasıl söyleyeyim? Hocam depremde insanlar şimdi madde olmasa da manevi değeri de kaybetmişler yani. Yani hep tanıdıkları hep de aynı paylaştıkları insanları kaybetmişler. Bende böyle bir şey olmadı. Kaybetmedim ama başka insanlarda hissediyorum yani. Birini başka kişinin yerine koymak."

O2: "Empati kurmak." (ÇYM2, O, 13, 14)

"Bence hayat hani kalana daha zor. Ölmek bence daha kolay. Kalan daha çok bir şey yaşıyor bence." (ÇYM4, K, 12)

ii. Okula dönüş

6 Şubat depremleri çocukların eğitim yaşamlarını da kritik biçimde etkiledi. Deprem bölgesinde kalan çocukların büyük çoğunluğu Eylül 2023'te okullar yeniden açılıncaya kadar eğitimden uzak kaldı. Kayıpların nispeten az olduğu, evlerin okulların yıkılmadığı köylere gitme şansı olan çocuklar buralarda kısmi olarak okullara gitmişlerdi. Deprem sonrasında başka illere göçen çocukların bir kısmı da geçici olarak yerleştikleri yerlerde okullara devam ettiler. Sık yer değiştirmek zorunda kalan bir diğer kısmı için ise bunun mümkün olmadığını tahmin ediyoruz. 2023 Haziran ayında yaptığımız görüşmelerde çocuklar okula özlemlerini ve öğrenme becerilerinin ne kadar gerilediğini paylaşmışlardı.

Geçen sürede konteyner kentlerin içinde ya da yakınında konteyner okullar inşa edildi. Konteyner kentlerin sayısı ile birlikte barınma olanağı artınca başka kentlere geçici olarak göçen aileler geri döndü. Yeni eğitim-öğretim yılıyla birlikte çocuklar da okullara geri döndüler. Bu çalışma kapsamında görüştüğümüz 55 çocuğun 47'si ortaokul, 6'sı lise öğrencisi idi.

Görüşmeleri yaptığımız 4 konteyner kentte de çocuklar ilk ve ortaokulların kullandığı konteyner okullarda eğitim alıyorlar. Liselilerin hepsi ise yaşadıkları konteyner kentten servisle ulaşabildikleri okullara gidiyorlar. Konteyner okullarda ikili öğretim var; ortaokul 7:30-8:00 civarında başlıyor ve 12:00-12:30 civarı bitiyor. Öğleden sonra ilkokullar aynı mekânı kullanıyor. Eylül başında bir resmi yazıyla deprem bölgesinde ikili öğretim yapan okullarda ders süreleri 30 dakika olarak düzenlendi. Görüşmelere katılan ortaokul öğrencilerinin tümü derslerinin 30 dakika olduğunu söyledi. Liseliler ders sürelerinde bir değişiklik olmadığını ilettiler.

Görüşmelere katılan çocuklardan ikisi, depremden sonra okula devam edemediklerini söyledi. Biri 8. sınıfta olması gerektiğini ancak annesi rahatsız olduğu için ona bakmak üzere okula devam etmediğini, açık öğretime kaydolmayı düşündüğünü söyledi. Bu yıl liseye başlaması gereken diğeri ise tekerlekli sandalye kullanmasına neden olan fiziksel engeli dolayısıyla hem okul kaydının tamamlanmadığını hem de okula erişimini sağlayacak bir düzenleme olmadığı için devam edemediğini ifade etti ve ekledi:

"Sekiz çok iyiydi hocam. Çok özlüyorum." (ÇYM4, K, 16)

Çocukların bazıları mecbur olmasalar okula devam etmeyeceklerini söylerken çoğunluğu genel olarak okula gitmeyi istediğini ifade etti. Bununla birlikte bu, çocukların okuldan çok memnun oldukları anlamına gelmiyor. Aşağıdaki alıntılardan anlaşılacağı gibi hem öğrenme süreçleri hem de okuldaki ilişkiler dolayısıyla pek çok zorluk yaşıyorlar. Bazıları da okullarının koşulları dolayısıyla eski okullarını özlemle anıyor:

"Bu okul benim eski okuluma göre yani hocam daha kötü bir okul. Bana göre hocam yani diğerlerine göre bir şey diyemem. Yani ben eski okuluma imkânım olsa giderdim yani hocam." (ÇYM2, O, 13)

"Evet, depremden sonra okula ilk defa gittiğimde gitme hevesim vardı. Ondan sonra bilmiyorum. Sadece sınıfımı seviyorum." (ÇYM4, K, 13)

"Ben memnunum ama şimdi eski okulum daha güzel gibi oldu. (...) Çünkü orası daha

büyüktü, daha elverişliydi ders konusundan. Buraya gelince neden bilmiyorum ama bir anda böyle okula gidince bir mutsuzluk var içimde sanki.” (ÇYM4, K,12)

“Evet, ilk başta ben gitmek istemiyordum, mecburen gidiyordum. Sonradan alıştım ama. Artık bırakamıyorum. Evet, ama yine de gitmek istiyorum eski okuluma.” (ÇYM1, K, 13)

Çocukların okula dair görüşlerini etkileyen koşullar sadece fiziki değil, daha ilişkisel koşulları da kapsıyor. Öğretmenlerle ve okuldaki arkadaşlarıyla ilişkileri çocukların okuldan memnun olmasının birincil koşulu gibi görünüyor. Bunun yanı sıra derslerin nasıl geçtiği, öğrenme sürecinin nasıl olduğu da çocuklar açısından önemli. Aşağıda izleyen başlıklarla bahsedilen koşullara dair çocukların neler deneyimlediğini ve neler düşündüğünü paylaşacağız. Okula dair son başlığı, çocukların paylaşımlarında geniş yer tutan şiddet anlatılarına ayırdık.

Okulların fiziki koşulları ve ulaşım

Çocukların anlatılarından konteyner kentlerin olanakları gibi, konteyner okulların fiziki koşullarının da birbirinden farklı olduğunu anlıyoruz. Çocuklar genel olarak alanın darlığından ve konteynerlerin sallanmasından bahsediyor. Yaşam koşulları dolayısıyla buna alışmış oldukları için çok sorun etmedikleri anlaşılıyor:

K1: *“Şurada bir tane beyaz tahta var, sıra var, bitti, bu!*

K2: *Bir de ortası da çökmüş. Sallanıyor böyle.” (ÇYM4, K, 13, 13)*

Konteyner okulların yıpranma payının yüksek olduğu, dolayısıyla şartların çocukların güvenliği ve eğitim için yeterince uygun ve sürdürülebilir olmadığı anlaşılıyor:

K3: *“Mekân olarak iyi de bizim sınıf bayağı şey... Ya bildiğin şöyle bir oyuk açtılar. (...) Yani nasıl diyeyim depinirken falan yani... O derken, bu derken, zıplar derken...”*

G: *Dolayısıyla sizin sınıfınızın tabanında bir delik mi var şu an?*

K3: *Evet, şu an var.*

K1: *İçinde de fare geziyor diyorlar.*

K2: *Sabahları.*

K3: *Valla kolej gibi duruyordu ilk başta. İçi çok iyiydi ilk başta geldiğinde, sonradan kötüleşti.” (ÇYM1, K, 13, 13 ve 13)*

Eğitimi binalarda sürdüren liseler için de riskler tamamen ortadan kalkmış gibi görünmüyor:

K1: *“Dört kat var hocam. Ben üçüncü katındayım. Yani var çatlaklar okulda. Bir şey yapmamışlar ama okula güçlendirmeye.*

G: *Ama herhalde rapor paylaşmışlardır sizinle değil mi? Okulun güvenli olduğuna dair, ailelerle falan.*

K1: *Hayır. Sadece bir kere deprem tatbikatı yaptık. Onun dışında bir şey olmadı.”*

(ÇYM3, K, 16)

“Çok çatlak var. Geçen deprem oldu. Herkesi aşağıya indirdiler ama okuldan bırakmadılar eve gitmemizi. Deprem oldu yani orada. (...) Sadece boya yapıldı. Başka bir şey yapılmamış okulda.” (ÇYM4, K, 15)

Fiziki koşulların zorluğundan çok, koşullardaki eşitsizliklerin çocukları daha fazla zorladığını söylemek mümkün. Örneğin bir konteyner kentte, “içeri” okul ve “dışarı” okul olarak adlandırdıkları iki ayrı okul yapısı olduğunu, “içeri” okulun fiziki koşullarının daha iyi olduğunu ve sınıfların bu iki okula dağıtıldığını anlattılar. Okul yönetimi, çalışkanlık kriteriyle 6 ve 7’lerden birer sınıfın yerini değiştirmiş. Bu sadece o sınıflardaki çocuklar değil, 6. ve 7. sınıftaki tüm çocukları rahatsız etmiş gibi görünüyor. Yaptığımız tüm görüşmelerde çocuklardan okul düzenlemesindeki ayrımcılığa dair görüşler geldi:

K1: *“Sınıfları da değiştirdiler. Yani çok şey yapıyorlar. Bundan ben çok rahatsızım. Mesela birinci dönemde hani biz beraberdik, ikinci dönemde öğrencileri değiştirdiler. Öğretmenleri, sınıfları, okulu bile değiştirdiler. Okulu değiştirdikleri bile oldu!*

K2: *Bi de bizim sınıf (içeride). En çalışkan sınıf 6X olduğu için ayrımcılık yaptılar.*

K3: *Bizim sınıfımız en çalışkan sınıf olduğu için altın sınıfı, bizi içeri aldılar.*

K1: *Bizim yerimize girdiler.” (ÇYM, K, 13, 12 ve 12)*

ÇYM4’te tümü 6. sınıflardan kız çocukların katıldığı görüşmedeki şu diyalog, çocukların yaşadığı haksızlık duygusunu açıkça gösteriyor:

K1: *“(O da) konteynerden yapılmış ama kocaman.*

K2: *Ama hile var çünkü 6’ların da en çalışkanı da o güzel okulda. Bir de böyle sallanmıyor yürüdüğümüzde, burası sallanıyor.*

K1: *Bizim sınıf mesela su geçiriyordu, umurunda bile değil. Donuyoruz her gün. Elektrik yok.*

K2: *Bizim de klima çalışmıyor. Elektrik yok. İçeri okulda ne rahat! Biz karanlıkta ders işliyoruz.*

(...)

K3: *İçeride oh ne rahat! Biz dışarıda donarken siz içeride ders ediyorsunuz.*

K2: *Biz donarken onlar terliyor, petekler bile var içeride. O kadar!*

(...)

K4: *Yedilerin en tembel sınıfını dışarı aldılar, bizi içeri aldılar. Çünkü biz akıllı tahtadan soru çözebiliriz.*

K2: *Ama hile.” (ÇYM4, K, 12, 12, 12, ve 12)*

Ortaokuldaki çocukların hepsi, yaşam alanlarının içindeki ya da hemen dışındaki konteyner okullara gidiyor. Bir varsayım olarak, okulların da kent içinde olmasının çocuklara iyi gelmeyeceğini, zaten konteynerde yaşarken derslerini de konteynerde yapmanın onları sıkacağını düşünmüştük. Ortaokula giden çocuklardan hiçbiri bu düşünceyi destekleyecek ifadelerde bulunmadı. Tersine, okulun eve yakın olmasını daha çok tercih ettiklerini anladık:

“Zaten eve yakın olması daha iyi. Yani çanta ağırlığı bazından veya güvende olduğumu daha çok hissediyorum. Mesela dışarıda olsa daha farklı gelebilirdi.” (ÇYM3, K, 12)

Bununla birlikte daha fazla hane biriminin yer aldığı büyük yerleşkelerde, yaşadığı konteyner okula uzak olan çocuklar, özellikle havanın karanlık olduğu sabah saatlerinde okula gitmekte güçlük çekiyor. Eğitim adaları olarak adlandırabileceğimiz okul çevresinde, kütüphane ve bilgisayar odası gibi hizmet alanları bulunabiliyor. Evleri eğitim adalarına uzak olan kız çocuklar bu hizmetlerden faydalanamadıklarını, güvenlik eksikliği ve aydınlatma problemleri nedeniyle özellikle kış aylarında bu alanlara gelemediklerini belirttiler. Çevre düzenlemesi devam eden okul alanlarında ise yine fiziksel güvenlik riskleri bulunuyor. Okul bahçelerinde tam monte edilmemiş oyun ekipmanları, birçok yaş grubunun riskli kullanımına açık halde duruyor.

Liseye giden çocuklar için ayrı bir zorluk ve eşitsizlik alanı da okullara ulaşım. Okula erişim zorluğu, konteyner alanlarına uzak ve şehirler içinde yayılmış liselere giden çocukların çoğu için geçerli. Yukarıda da bahsettiğimiz, liseye başlaması gereken engelli kız çocuğu okula kayıt zorluğunun yanı sıra erişiminin mümkün olmadığını söylüyor:

K: “Ben gidemiyorum. Ve servis de zaten beni almıyor. Engelli olduğum için uğraşmak istemiyorum.”

G: “Herhangi bir yere bir şikayette bulunabiliyor musunuz?”

K: “Sürekli. Mesela ablam dün bir daha başvurdu. Haber gelmedi mesela. Bekliyorum. Hocam geliyor ama hani böyle özürülülerin gittiği okullar oluyor ya, zihinsel engellerin. O okulu söylüyorlar. Hocam ben normal okula gidiyorum yani. Lise 1’e gidiyorum. Saçmalık yani. Beni de görüyorlar. Fotoğrafımı atıyor annem sürekli. O okulu söylemeleri saçma yani.” (ÇYM4, K, 16)

Servislerden yararlanabilenler ise düzensizlik ve denetimsizlikten şikayetçi. Özellikle bir konteyner kentte çocuklar bu soruna dair ortak paylaşımlarda bulundular:

“Ben bugün (okula) gidemedim. Servis gelmedi.” (ÇYM3, K, 15)

“Bu çocuk buradaydı, bir arkadaşını gidip alacaktı. O çocuğun da maddi durumu yoktu yani bizim gibiydi. Servise diyoruz ki, iki dakikada durur musun abi, geliyorlar dedik. Kapıyı çalıyor çocuk, adam servisi sürdürdü, çocuğu orada bıraktı. (...) Adam diyor ki beni şikayet edersen sizi şeye almam diyor.” (ÇYM3, K, 15)

“Servis, yani adam kötü yani. Kötü davranıyor. Tersliyor, hiç beklemiyor bazen geç kaldığımızda.” (ÇYM3, O, 15)

Okullara erişim ve fiziki koşullar çocuklar için epey zorlayıcı olabiliyor. Bazı çocukların

teneffüslerin kısa olması ya da 12 yıl okula devam etme zorunluluğunun çok uzun gelmesi gibi eleştirileri de olsa, çocukların çoğunun kendi ifadeleriyle isteyerek okula gitmesinin temel güdüleyicisinin öğretmenleri ve arkadaşlarıyla kurdukları ilişkiler olduğu anlaşılıyor.

Öğretmenlerle ilişkiler ve öğrenme süreçleri

Çocukların öğretmenlerle ilişkileri, öğrenme süreçlerini neredeyse doğrudan etkiliyor. Çocuklardan birinin çok açık biçimde ifade ettiği şekliyle, *“Bir dersi sevmek için öncelikle o dersin öğretmenini sevmelisin. Yoksa yani o derse ilgi vermiyorsun.”* (ÇYM2, K, 11)

Öğretmenleri neden sevdikleri ya da sevmediklerini anlatırken de hem kendilerine yaklaşımlarından hem de öğretim yol ve yöntemlerinden bahsediyorlar. Eğlenceli, yakın-arkadaşça- ilişki kuran öğretmeni seviyorlar. Ayrımcılık yapan ve şiddetli davranışlar sergileyen öğretmenlere karşı ise oldukça yoğun negatif duygular taşıdıkları anlaşılıyor:

“Hocam çocukların bazıları çok tatlı davranıyorlar hocam. Bazı hocalar da vuruyor, ondan nefret duyuyorum.” (ÇYM2, K, 12)

“Hocalarımız böyle komiklik yapıyorlar. Bazen gelip derste eğlendiriyorlar.” (ÇYM2, K, 12)

“Bir tane tarih hocası var bizde. Hiç sevmem kendisini. Her ders bize sataşiyor.” (ÇYM3, O, 12)

“Tahtaya bakmadığımızda, sesi de çok kalın böyle, bir bağıyor ki titriyoruz yani içimizden.” (ÇYM4, K, 12)

“Evet hocam, hocalarda böyle bir şey var. Sanki hocaları böyle sinir etmişler, hocaları dövmüşler, hocaların ailelerine zarar vermişler. Hocalar gelip bize patlıyorlar.” (ÇYM4, O, 14)

“Bazı hocalardan da nefret ediyorum. Nasıl diyeyim hocam mesela bizim sınıf öğretmenimiz, kızlara daha çok şey veriyor, erkeklere ayrımcı hocam. Hocam yani ben bağırmasam, çok peşinden koşmasam hocam yani beni seçmeyecek. Ben dedim hocam niye seçmiyorsunuz erkekleri? Dedi ki ben kızları seçeceğim. Hocam hem ayrımcılık yapıyorsunuz, dedi ki yaparım.” (ÇYM2, O, 13)

Öğretmenlerin pozitif ayrımcılık olarak da nitelendirilebilecek -planlama ve yerleştirme süreçlerindeki karmaşayı da gösteren- tercihlerde bulunduğunu anlatıyor çocuklar:

“Ben normalde kötü bir sınıftaydım. Normal şube ayrımı. Bir onu buraya atıyorlar, bir bunu oraya atıyorlar. Hiç şey yok. Benim eski öğretmenim vardı, şey yaptı, gel sen benim sınıfıma geçeceksin, ben seni burada harcayamam falan etti. O yüzden beni özel sınıfa falan aldılar, öyle. Özel sınıftayım.” (ÇYM4, K, 13)

Öğretmenlerin dersi işleme, bilgiyi paylaşma ve bu esnada çocuklarla ilişkilendirme biçimleri de çocuklar tarafından belirleyici bir etken olarak sıklıkla ifade ediliyor. Derslerin öğrenme biçimleri, kapsayıcı biçimde aktarılması gerekliliği açısından önemli olan bazı paylaşımlarda çocuklar öğretmenlerinin sürekli yazı yazdığını ya da sadece konuşup

hiç yazdırmadığından şikayet edebiliyorlar. Bu şikayetlerin altında çocukların deprem sonrası hayatta kalma ve iyileşme süreçlerinde yaşadığı çeşitli zorlukların ve taşıdıkları endişelerin yattığını unutmamak önemli:

“Bir de geçen dönemki hocalar değiştiği için hocaların anlatış şekline ben biraz alışamadım. O yüzden benim için biraz zor geçiyor.” (ÇYM4, K, 13)

“Hocam ben okulumu değiştirmemden beri bende bir düşüş var. Hiç biraz ders çalışmayı istemiyorum.” (ÇYM2, O, 12)

Yine öğretmenlerin dersleri eğlenceli yollarla yürütmesi ya da tam tersi şiddet içeren davranışlarda bulunması çocukların o derslerle kurduğu bağlantıyı belirleyebiliyor:

Hocam çok hem yavaş anlatıyor bir de mesela bazen yani derslerin arasında gülünür, böyle bir heyecan falan olur. Sadece o konuşuyor, geçiyor. Yazdırıyor, geçiyor mesela.” (ÇYM4, K, 13)

“Hocam bizim fen hocamız yani mesela nasıl söyleyeyim, Canım Hocam! Hocam mesela biz bir soru cevaplıyoruz; diyor, ‘çak, çak, çak!’ Yani çok iyi bir hoca, hocam.” (ÇYM2, O, 12)

Çocuklar, yine öğretmenlerin yaklaşımları ya da öğretmen olmaması dolayısıyla işlenemeyen dersleri olduğunu da paylaştılar:

“Bir şey dinleyemiyoruz ki. 10 dakika konuşuyor, yoklama alıyor her hoca. 10 dakika da bağıyor hoca, susun diyor. 5 dakika da ders... Matematik hocası geliyor, oturuyor diyor ki kendiniz konuşmadan susun diye, öyle dersi başlayacağım diyor ve adam ders işlemiyor hocam.” (ÇYM3, K, 15)

“Bilişim hocası da birinci dönemde yoktu. Hiç yoktu hani, hiç bilişim gelmedi. Matematik öğretmeni geçiyordu bilişim yerine. Matematik öğretiyordu bize, gene bilişim öğrenmiyorduk. Bu dönem de aynı şekilde. Bugün de direkt çat pat bilişim yazılısı yapacaklardı ve hangi konudan olacağını hiç bilmiyoruz.” (ÇYM3, K,12)

Çocukların ders başarılarının okula aidiyetlerini ve devam durumunu doğrudan etkilediği bilgisiyle düşündüğümüzde öğretmenlerin yaklaşımlarının ve öğrenme süreçlerinin ne ölçüde kritik olduğunu anlayabiliriz. Nitekim çocuklardan bazıları için tüm bu süreç, belki pandemi zamanındaki deneyimin de etkisiyle alternatiflere kafa yormaya yol açabiliyor:

“Okul tamamen gitsin istiyorum gerçekten. (...) İlla okul olmak zorunda değil. Yani... Öğreneceğiz ama yani böyle değil. Uzaktan da olabilir, illa yakından değil, zorunlu değil.” (ÇYM3, K, 13)

Çocukların anlatıları derslerin ve okulda geçen zamanın öğrenme süreçlerini daha fazla destekleyebileceğini ortaya koyuyor. Buna bir de ders çalışma koşullarının zorluğunu eklemek gerekiyor. Çocuklar, kendi konteyner evlerinde ayrı ve sakin bir ders çalışma alanına istisnai olarak sahipler. Görüşmeleri yaptığımız dört konteyner kentten üçünde, farklı niteliklerde de olsa, kütüphane bulunuyor ve çocuklar çalışmak için buraları kullanıyor. Ayrıca ÇYM'lerdeki çocukların sessiz bir ortamda tek başına veya arkadaşlarıyla vakit geçirebileceği “Sakin Oda”

gibi, kent içindeki STK'ların sağladığı farklı olanaklar da var. Bununla birlikte depremden önce derslerinin daha iyi olduğunu söyleyen bir çocuğun şu ifadesi kaybın büyüklüğünü bir kez daha gösteriyor:

“Mesela eskiden evimiz vardı hocam. Masamız vardı masamız. Düzgün kitaplarımızı raflarımıza dizmiştik. Yani ad nedir, odaklanabiliyorduk.” (ÇYM2, O, 12)

Bu alıntının ışığında, yaşam koşullarıyla ilgili olarak depremin inkar edilemez etkilerinden sıklıkla bahseden ve bu bağlantıları kuran çocukların, eğitim düzeniyle ilgili olarak sadece ders sürelerinin kısaltılmasından bahsetmesini not düşmek gerekiyor. Görüşmelerimizde çocuklar ders içeriklerinden, ders işleyişinden, deprem dolayısıyla aldıkları destekten veya gördükleri bir farklılıktan bahsetmediler. Bu hiçbir şey yapılmadığı anlamına gelmesede, çocukların, görüşmeler esnasında anlatmaya değer bulduğu ve kendilerinde iz bırakan, durumlarına özel bir çalışma olmadığı anlamına gelebilir.

Arkadaşlarla ilişkiler

Öğretmenlerle ilişkiler çocukların özellikle öğrenme süreçlerini desteklerken, arkadaşlarla ilişkiler de sosyalleşme ve kendilerine ait bir yaşam kurma ihtiyaç ve becerilerini destekliyor. Okulun açık olmadığı dönemde sadece yaşam alanındaki karşılaşmalarla sınırlı olan arkadaşlıklar, okulda çeşitlenmiş ve zenginleşmiş durumda. Ancak bu zenginleşmenin her zaman destekleyici bir anlam taşıdığını söylemek mümkün değil. Aşağıda örneklerini paylaşacağımız gibi çocuklar okulda akran zorbalığından, ayrımcılıktan, yaşlılar arası şiddetten sıklıkla bahsediyorlar. Bu anlatıların, özel bir soruya gerek olmadan, “okulda arkadaşlarınızla ilişkileriniz nasıl” sorusuna yanıt olarak geliyor olması da dikkat çekici. Bununla birlikte **okuldaki arkadaş ortamının, kavga gürültü içerse dahi çocuklar için yaşamsal bir önem taşıdığı da aşikar. Çocuklardan biri bu önemi şöyle ifade ediyor: “Okul olmasa biz patlarız.”** (ÇYM2, K, 12)

Nitekim depremin ardından okullar yeniden açıldığında, heyecan duyanlar kadar yeni arkadaşlar edinmekle ya da sınıfına uyum sağlamakla ilgili zorluklar yaşayan çocuklar olduğunu da anlıyoruz. Öğretmenleri aynı kalan çocuklar var ama arkadaşlar, sınıflar çoğunlukla değişmiş durumda. Bu değişikliğin bazı çocukları tedirgin ve mutsuz ettiğini söylemek mümkün.

“En çok da okulda şey, biz ilk gün kapının önündeydik. Böyle bizi sınıflara dağıttıklarında arkadaşları çok merak ediyordum. Kim, nasıl biri gelecek? Ama işte çok farklı kişiler geldi sınıfımıza!” (ÇYM4, K, 12)

G: “Peki mesela ne değişse okulda biraz daha iyileşirdi işler sizin için?”

O1: Bazı öğretmenler, bazı öğrenciler.” (ÇYM2, O, 13)

Ortaokul öğrencisi çocukların hemen hepsi konteyner kentlerin yanındaki okullara gittiği için, çoğu zaman okul ve “mahalle” arkadaşlığı birbiriyle kesişiyor. Görüşmelere katılan çocukların çoğu sınıf/okul arkadaşı idi ve okul dışında da birlikte zaman geçiriyorlardı. Liseler için ise durum farklı, arkadaşlarıyla okul dışında görüşme olanakları çok kısıtlı. Bununla birlikte görüşmelerde arkadaşlarla ilişkiler konusunda ortaokula giden çocukların daha çok yanıt

verdiğini de söylemek gerekiyor.

Okullarda zorbalık, ayrımcılık ve şiddet durumuyla ilgili ise görüşmelerdeki paylaşımlara dayanarak, kız çocuklar arasında daha çok dışlama, oğlan çocuklar arasında ise küfür ve kavga yaşandığını söylemek mümkün.

K1: *"Sınıfta grup kurdular böyle. Vatzap üstünden grup kurdular ama beni içine koymadılar."*

K2: *Beni de içine katmadılar.*

K3: *Hocam erkeklerle oynanır, kızlarla oynanmaz.*

K2: *Evet hocam, kızlar çok ayrımcılık yapıyor."* (ÇYM2, K, 12,12 ve 12)

"Ders dinliyorum ama dinletmiyorlar yani. Mesela İngilizce de çok konuşamıyorum ben. Yanımdaki dalga geçiyor." (ÇYM4, K, 12)

"Bizim zaten bütün hepsi kavga, dövüş, argo kelimeler hepsi zaten bütün okul öyle." (ÇYM4, K, 13)

"Hocam sadece yani büyük sınıflar kendilerini bir şey sanıp hocam gelip şeyleri bazen dövüyorlar bazı arkadaşlarımızı. Hocam, sadece bu." (ÇYM3, O, 12)

"Yani bazenleri kavga sataşma falan, laf dalaşmasına yürüyorum. Yani kendileri kaybediyor." (ÇYM3, O, 12)

"Ben de hocam bir ara arkadaşım sınıftan hocam şu dört kişiyi dövmüştük de o yüzden (disipline) gitmiştim hocam." (ÇYM3, O, 13)

Kızlarla oğlanlar arasındaki ilişkiler ise karmaşık. Kızlar oğlanları genel olarak kaba bulduklarını söylüyor ve ifadelerine göre sınıflarındaki az sayıda oğlan çocukla arkadaş oluyorlar:

"Yani iki üç kişi var böyle şey konuşulur. Diğerlerinden olmaz. Onlar bitmiş." (ÇYM3, K, 14)

"Arkadaşlarım iyi ama erkekler biraz tuhaf. ... Herkes kendini bir şey sanıyor." (ÇYM3, K,13)

Kızların oğlanlarla arkadaşlığının da zorbalık ve şiddet kültürünün bir yansıması olarak çocukları rahatsız eden tepkilere yol açtığı anlaşılıyor:

K1: *"Arkamdakiyle (oğlan çocuğu) bazen dedikodu yapıyoruz, böyle konuşuyoruz. (...) Ama en kötü tarafı erkek işte! (...) 2 günde dedikodum çıkar."*

K2: *Hocam bizim sınıftakiler böyle mesela, erkekler kızlara bir şey söylüyor ya da kızlar erkeklere bir şey söylüyor ya; bizim sınıftakiler 'Oo', diyorlar."*

K3: *Evet, 'Ooo' diyorlar; 'Hayırlı olsun!' diyorlar."* (ÇYM2, K, 12, 12 ve 12)

Göçmen çocuklara yönelik ayrımcılık anlatısı çok sınırlı olarak geldi. Sadece iki çocuk, Suriye göçmeni olan iki arkadaşından bahsetti. İlk alıntıda adı geçen çocuk da o sırada odak görüşmedeydi, ancak bu ifadeye bir ek ya da yorum yapmadı. İkincisinde ise dışlama durumunun çocuğun yeni gelen olmasından mı yoksa Suriyeli olmasından mı olduğunu anlamak kolay değil.

"Hocam arkadaşımızı boş yere, mesela geçiyor oradan X (Suriyeli arkadaşı) yanından, ceketle vuruyor." (ÇYM2, O, 13)

"Ama bir iki hafta önce sınıfımıza yeni bir kız geldi. (...) ve Suriyeli. Herkes, bütün sınıf onu dışlıyor. Dışlamamalısınız diyorum ama kız çok böyle sinir sinirli bir kız ve çok yani nasıl desem çok her şeye atlıyor biri." (ÇYM3, K, 12)

Çocukların okulda zorbalık, ayrımcılık ve şiddet anlatıları çok yoğun olmakla birlikte Türkiye'nin başka yerlerinde karşılaşılan durumlardan çok da farklı değil.

Hem depremin etkilerinin hem de var olan yaşam koşullarının çocukların yaşamlarına daha fazla şiddet getirip getirmediğini anlayabilmek için daha fazla ve karşılaştırmalı araştırma ve veriye ihtiyaç olduğunu düşünüyoruz. Bu kısıtlı çalışmadan okullarda şiddet eylemlerine yönelik etkili bir müdahale yapılıp yapılmadığını anlamak mümkün değil. Çocukların anlatılarından, bazı okullarda disiplin süreçlerinin işlediği ancak etkili bir sonuç yaratmadığı anlaşılıyor. Çocukların hiçbiri başka bir sistemli müdahaleden ya da önlemden bahsetmiyor.

"Ama yine de bizim sınıf için yani ben bizim sınıf için konuşayım, yaramıyor hiçbir şekilde. Yine yaptıklarını yapmaya devam ediyorlar." (ÇYM3, K, 12)

"Kaç kere tutanak yediler, disiplin yediler. Hiçbir işe yaramıyor." (ÇYM4, K, 12)

"Uzaklaştırmalar var, disiplinleri var. Ama bir güne bir şey değişmiyor. Ceza oluyor." (ÇYM1, K, 13)

"Ya hocam, benim 3-4 tane tutanağım var. 3 tutanakta atıyoruz dediler. Yok hani..." (ÇYM3, O, 14)

İkili öğretimde olan çocuklar için okulda geçen süre azalmış olsa da okulun yaşamlarındaki etkisinin farklı olduğunu söyleyemeyiz. **Görüşmeye katılan çocukların büyük çoğunluğu için okul ve eğitim, yaşamlarının merkezinde duruyor. Okulların fiziksel koşullarındaki zorluktan çok içeride yaşadıkları, öğretmenleriyle ve arkadaşlarıyla ilişkileri önem taşıyor.** Bu ilişkilerin önemli bir boyutunun zorbalık, ayrımcılık ve şiddetle yoğrulmuş olması okul ortamını çocuklar için riskli bir alan haline getiriyor. Çocukların çoğunun okulu anlatırken öğrenmeden çok ilişkilere vurgu yapması ise yeni bir saptama olmamakla birlikte, üzerine düşünmeyi sürdürmek gereken bir durum. Derslerin etkin geçmemesi, ders dışı desteklerin yokluğu kritik saptamalar arasında yer alıyor. Büyük bir deprem ve çeşitli kayıplar yaşamış, okuldan aylarca uzak kalmış çocuklara eğitim sistemi içinde kendi durumlarına özgü fark yaratıcı düzenlemeler ve destekler sağlanması kritik önem taşımaya devam ediyor.

iii. Kararlara katılım

Katılım, yani çocukların yaşam alanlarında, kendilerini ilgilendiren konularda hem ev içinde hem de kamusal süreçlerde söz sahibi olabilmesi, görüşlerinin önemsenmesi konusu önemli çünkü çocukların birey olabilmesi ve yapabilirliklerinin desteklenmesi katılım süreçlerinin güçlenmesinden geçiyor.

Bu çalışmada çocukların katılım haklarının ne ölçüde yaşama geçtiğini iki paralel hat üzerinden öğrenmeye çalıştık: Yetişkinlerin çocuklara belirli konularda görüşlerini sorması yani çocuklara danışması, birlikte karar alması ve çocukların ihtiyaç duyduklarında danışabilecekleri yetişkinler olup olmaması. Deprem koşullarının yarattığı sınırlı olanaklar içinde, okul seçimi ya da konteyner alanından çıkış gibi "büyük" kararları, konuşma kapsamında ele almadık.

Daha genel bir çerçeve içinde, "Çevrenizdeki yetişkinler sizin görüşlerinize önem verir mi? Ne düşündüğünüzü sorarlar mı" sorusuyla tartışmayı açmamıza rağmen, çocuklardan en az yanıt aldığımız soru bu oldu. Çocukların bu soruya verecek yanıtlarının olmaması da bir yanıt, katılımın çoğunun yaşamında olmadığını gösteren bir ifade olarak değerlendirilebilir. Yanıt veren çocuklar, özellikle ÇYM'lerde görüşlerinin alındığını ancak evde yetişkinlerle aralarında böyle bir ilişki olmadığını paylaştılar:

"Düşüncemizi alırlar ama hocam yani bilmiyorum. Yine de yani onlar için önemli midir bilmiyorum." (ÇYM2, K, 11)

"Hocam genellikle amcalarım, dayılarım konuşuyor, genellikle dersin nasıl falan. Genellikle (ÇYM'deki) hocalarımızla daha güzel vakit geçiriyoruz. Hocam ama dayılarımız, anne babalarımız onlar konuşuyor, biz de yanlarına oturuyoruz boş boş onları dinliyoruz. Başka da bir şey yok hocam." (ÇYM2, O, 13)

"Benim evde isteklerim çok yerine gelmez. Halbuki en çok iş yapan benim. Ama isteğim yerine gelmez." (ÇYM4, K, 13)

Evdeki yetişkinlerin onları neden dinlemediğini anlamlandırmaya, gerekçelendirmeye çalışan çocuklar da oldu:

"Arada bir dinlemedikleri oluyor, onlar da sanırım baş ağrısından veya bütün bu konuştuklarından." (ÇYM3, K, 12)

Evdeki yetişkinlerin çocukların ne konularda fikirlerini aldıklarını sordüğümüzda ise daha çok gündelik konulara dair bir iletişim olduğu anlaşılıyor:

O1: *"Mesela hocam, babam der ki bu pazar balığa gidelim mi? Ben dedim gidelim baba."*

Der ki köye gidelim mi? Ben dedim baba gitmeyelim. Her zaman gidiyoruz derim, bir kere balığa gidelim derim."

O2: *Hocam bende de mesela bir yemek sipariş edeceğiz ya da abim kendisine bir ayakkabı falan alacak. Hem bana sorar sen de bir şey istiyor musun? Ne yemek yersin mesela soruyorlar. Benim de fikrimi alıyorlar. Bir yere gideceğimiz zaman da*

bazen almıyorlar. Yani gerek yok. Gideceğimiz zaman da herkes yani ister. Zaten çok sıkılıyorz böyle okul falan var.

O3: *Ablam da kombinini bana sorar hocam, güzel olmuş mu olmamış mı?"* (ÇYM2, O, 13,14 ve 13)

Yazdığımız raporlarda, konteyner kentlerin kurgusunda ve yönetiminde çocukların ihtiyaçlarının ve fikirlerinin ne kadar dikkate alındığı, anlamaya çalıştığımız konulardan bir diğeri oldu. Konteyner kent düzeni, afet görmemiş bir kent düzeninden farklı olarak, çocukların yaşamını doğrudan etkileyen yapım çalışmalarının sürekli devam ettiği bir kurguya sahip. Bu yapım çalışmaları kimi zaman çocukların oyun oynadıkları, birlikte vakit geçirdikleri alanları da kapsıyor. Örneğin, spor sahalarının kullanım saatleri çocukların ihtiyaçlarına ya da geribildirimlerine göre değil, ses şikayetleri nedeniyle sınırlandırılabilir. Çalıştığımız konteyner kentlerin birinde daha önceki raporlarımızda incelediğimiz çocuk parklarının yine çevrede yaşayanların talebiyle kaldırıldığını, çocukların itirazlarının ve taleplerinin dikkate alınmadığını öğrendik. Bu durumlar çocukların dikkate alınma ya da söz hakkına sahip olma algısını da olumsuz etkiliyor. **Çocuklar, yaşadıkları ortamda daha ciddiye alınmaya yönelik taleplerini de ifade ediyor:**

"Bence toplum içerisinde gençlere böyle daha çok şey yapılması gerekiyor. Hani hep yok işte şey diyorlar. Bak işte şimdiki genç, şimdiki zamanın gençleri yok işte çok kötü. Yok çok terbiyesiz falan diyorlar yani. Ben hiç sevmiyorum bunu. Bence burada daha çok böyle anlayışlı olmalarını istiyorum." (ÇYM3, K, 13)

"Yoldaki krater büyüklüğündeki çatlağı bile bir yılda düzeltmediler. Bizim parkımızı mı düşünecekler..." (ÇYM 4, O, 13)

Çocukların herhangi bir konuda desteğe ihtiyaçları olduğunda, örneğin sorun çözmek için ya da bir konuda karar alabilmek için yardım istediklerinde ulaşabildikleri yetişkinlerin de sınırlı olduğu anlaşılıyor. Evde daha çok annelerle konuştuklarını, okulda güvendikleri öğretmenlerinden destek aldıklarını söyleyen çocuklar var. Bununla birlikte çocuklar, ÇYM'lerdeki işleyişin daha katılımcı olduğundan ve ihtiyaçları olan desteği ÇYM'deki yetişkinlerden alabildiklerini ifade ediyorlar.

Katılım konusundaki paylaşımların, çocukların yetişkinlerle ilişkilerindeki sınırı da gösterdiğini fark etmek önemli. Okulda kendileriyle daha yakın ilişki kuran öğretmenler gibi ÇYM'lerde de onlarla doğrudan ilişki kuran ve görüşlerine önem veren yetişkinlere güveniyorlar. Herhangi bir yetişkinle bu tür bir ilişki kuramayan çocuklar ise daha yalnız ya da risk altında olabilir.

iv. Geleceğe dair hayaller, planlar

Bu çalışmayı temel olarak çocukların geçen bir yıl içinde yaşamlarının nasıl evrildiğini izleyebilmek için yaptık. Çocukların kendi geleceklerine dair düşünceleri de aslında bugün kendilerini ve yaşamlarını nasıl gördükleriyle doğrudan ilişkili. O nedenle odak görüşmeleri, kendi yaşamlarına dair öngörülerini alarak bitirmek istedik. Çocukların yanıtlarının gerçekçiliğini ve ihtiyaçlarıyla bağlantılarını görmenin, yanıtların ne olduğundan daha kıymetli olduğunu vurgulamak isteriz.

Çocuklarla ilk olarak, konteyner kentte yaşadıkları süreçte, yaşamlarının kolaylaştığı ya

da zorlaştığına dair görüşlerini sorduk. Okul açıldığı için başka okula giden arkadaşlarıyla görüşemediği ya da büyüdükçe dışarı izni azaldığı için zorlaştığını; deprem sonrası yaşam koşulları nispeten düzeldiği için kolaylaştığını söyleyen çocuklar oldu. Şu iki çocuk arasında geçen konuşma ise çocukların genel olarak bu konuya nasıl baktığına ilişkin bir fikir veriyor. İkinci sıradaki çocuk gibi düşünenlerin sayısının daha çok olduğunu söylemeyi atlamayalım:

K1: *"Bence hayat hani kalana daha zor. Ölmek bence daha kolay. Kalan daha çok bir şey yaşıyor bence."*

K2: *"Bana göre mesela şey ... daha kolay yani. Hepimiz buradayız, birlikteyiz. Bu yüzden daha kolay oluyor."* (ÇYM4, K, 12, 12)

Konteyner kentte yaşamaya ne kadar devam edeceklerine dair görüşlerini sorduğumuzda, çocukların bu konuyla hiç ilgilenmediğini ifade eden birkaç tanesi hariç, hepsi konunun onlar için ne kadar önemli olduğunu gösteren tartışmalar yaptılar. Oysa pek azı bu konuyu evdekilerle konuşabildiklerini söyledi. Konteyner kentte yaşama süresini ortalama 2 yıl olarak görüyorlar. Bazılarının evleri yıkılmamış, güçlendirme bekliyor; önemli bir kısmı ise TOKİ evlerinin çıkmasını bekliyor. 1-2 aya gideriz diyen de var, pek umutlu olmayan da:

K1: *"Ben zannediyorum ki hep burada kalacağız."*

K2: *"Ben de öyle sanıyorum bu arada. Hep burada yaşayacağız sanıyorum."* (ÇYM3, K, 13, 13)

Bununla birlikte, deprem hâlâ korkutuyor ve konteynerde yaşamayı bazı çocuklar daha güvenli buluyor:

"Yani depremler de devam ediyor hocam. Binayı dikti adam bir daha yıkılsa gitti." (ÇYM4, O, 11)

Bazısı içinse kurulan düzen, yeniden kurulacak olandan daha kabul edilir:

"Ama ben alıştım yine de buraya. Bir gitmek istiyorum, bir istemiyorum." (ÇYM3, O, 13)

Çocuklardan birinin ifadesi, konteyner kentte yaşama durumunun bir özeti gibi:

"Hocam biz de bir yıl kalırız falan. Gideriz yani. Adı üstünde geçici." (ÇYM2, O, 12)

Çocuklarla son olarak ilk yetişkinlik yıllarına dair hayallerini konuştuk. Çocukluktan çıktıklarında yapmak istedikleri şeyler, şimdi özlemini duydukları ihtiyaçları ifade ettiği için, çocukların bugününü anlamak açısından da önem taşıyor. Çocukların büyük çoğunluğu bu soruya meslekle yanıt verdi. "18-20 yaşlarında yaşamınızda ne olsun isterseniz bir hayal edin" sorusuna çocukların meslekle yanıt vermelerini, ülkemizde meslek sahibi olmadan herhangi bir hayalin gerçekleşmeyeceği gerçeğiyle düşünmelerine yorabiliriz. Bununla birlikte meslek sahibi olmanın kız ve oğlan çocuklar için ayrı anlam taşıdığını da unutmamak gerekiyor.

Kız çocuklar için meslek, okumayı sürdürmek ve kendi parasını kazanmak demek. "Kendi ayakları üzerinde durmak", "kendi istediği gibi yaşamak" ifadelerini oğlan çocuklardan

değil kız çocuklardan duyuyoruz. Bu bağlamda, çocukların hepsinin kendisi için bir meslek seçmiş olmasını bağımsızlıklarının bir yolu olarak görmek gerekiyor. Kız çocukların seçtiği mesleklerin başında öğretmenlik geliyor. Avukat, savcı, doktor, hemşire, polis (yunus polisi), kuaför, güzellik uzmanı olmak isteyen kız çocuklar da var. Oğlan çocuklar arasında araba tutkusuyula motor ustası, şimdiden caminin imamına yardım ettiği için imam ve asker olmak isteyen çocuklar da bulunuyor. Bununla birlikte oğlan çocuklarda meslek düşüncesinin kızlar kadar yüksek olduğunu söylemek mümkün değil.

Meslek dışında kız ve oğlan çocukların ortaklaşan bir hayali motor ehliyeti almak. Özellikle Hatay'da, ama tüm kentlerde de, var olan koşullarda bir yerlere gidebilmenin, hatta konteyner kent içinde rahat hareket edebilmenin en kolay yolu motorlar. Kız çocuklar yine bağımsızlıklarıyla ilişkisini kurarak, "kimseye muhtaç olmamak", "istedikleri zaman, istedikleri yere gidebilmek" için ehliyet sahibi olmak istiyorlar.

Kızlar için, şimdi yaşamlarına dair kararlarını alamadıkları, izne tabi olan şeyler, gezmek ya da makyaj yapmak hayali 18 yaşa ertelenmiş durumda: "Kendi paramı kazanıp bir de gezip tozmayı düşünüyorum." (ÇYM3, K, 16)

Asıl büyük hayalleri ise bir anlamda tam bağımsızlıklarını kazanmak, ailelerinden ayrı yaşamak. Yüksek öğrenime devam etmek ya da mesleği eline almak bunun için önemli:

"Annemgilden ayrı olmak istiyorum biraz. Bence yurttan kalmak aşırı güzel bir şey. Hani böyle aynı arkadaşlarıyla falan. Bence çok rahat olacak. O yüzden üniversiteyi başka bir şehirde okumak istiyorum." (ÇYM4, K, 13)

"Ondan sonra ailemden ayrı yaşamak istiyorum. Kendime ayrı bir ev almak istiyorum. Kendi paramı kazanıp, kendi paramı yemek istiyorum." (ÇYM4, K, 13)

K1: *"Ayrı eve çıkmak."*

K2: *"Çok mantıklı."* (ÇYM1, K, 14, 13)

IV. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

"Yani bazen iyileşiyor sonra tekrar kötüleşiyor gibi. Değişik." (ÇYM1, K, 13)

6 Şubat depremlerinden sonra geçici barınma alanlarındaki kız çocukların yaşam koşullarına ve hizmetlere erişim durumlarına dair farklı zamansal kırılımlarda hazırladığımız üç rapor, yalnızca süreç içerisinde yaşanan değişiklikleri değil aynı zamanda devamlılıkları da görünür kılmayı sağladı. Çocukların bu süreçteki yaşamlarına dair çok fazla şey söylemek mümkün ancak çocuklarla yaptığımız görüşmeler ve yürüttüğümüz atölyelerdeki paylaşımlara ve gözlemlerimize dayanarak bu son bölümde özellikle dört temaya vurgu yapmak istiyoruz: Mekânsal adalet, okula erişim ve nitelikli eğitim, yaşam ortamlarında şiddet ve çocuk katılımı.

Öncelikle, konteyner kentlerin ilk kurulum aylarına göre 12 yaş ve üstü çocuklara yönelik daha fazla donanımlı olduğunu ve bu yaş grubunun faydalanabileceği daha fazla sayıda çalışma yapıldığını söyleyebiliriz. Konteyner kentlerin içinde okullar kurulması ve dışarıdaki okullara ulaşımın sağlanmasıyla birlikte okula erişim oranlarında da büyük artış kaydedildi.

Ancak konteyner kentlerdeki yaşamı mekânsal adalet çerçevesinde ele aldığımızda, **bazı fiziksel koşulların özellikle kız çocukların hizmetlere ve haklara erişiminde engel oluşturmaya devam ettiğini** söyleyebiliriz. Konteyner kentler arasındaki imkân ve hizmet farklılıkları çocukların buldukları yerlere göre farklılaşıyor. Örneğin, bir konteyner kentte daha fazla sayıda sosyal donanım ve hizmetlere erişim olanakları bulunurken, bir diğerinde çocukların kullanımına uygun limitli sayıda alanlar bulunabiliyor. Konteyner kentlerin altyapı ve üst yapı hizmetlerinin kız çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde oluşturulmaması, örneğin; aydınlatma eksikliğinin bazı yerlerde devam etmesi, kız çocukların güvenli ve özgür şekilde kamu mekânlarını kullanamamalarına, hizmetlerden faydalanamamalarına ve kısıtlı hane birimlerinde daha fazla vakit geçirmesine neden olabiliyor.

Kısıtlı çevresel koşullarda uzun süredir bir arada yaşamının getirdiği zorlukların gittikçe daha kolay şiddete dönüşebilmesi çocukların yaşamını olumsuz etkileyen unsurlardan biri olarak öne çıkıyor. Bir önceki raporda konteyner kent yaşamının çocukların arkadaşlarıyla kolayca sosyalleşebilmelerine, komşuluk ve dayanışma ilişkilerinin güçlenmesine olumlu etkileri olduğunu paylaşmıştık. Bu rapor kapsamında yaptığımız çalışmalarda şiddet anlatılarının daha çok yer kapladığını, çocukların akran zorbalığı, ayrımcılık gibi pratiklerle kimi zaman şiddeti içselleştirebildiğini ve farklı türden şiddet biçimlerine tanıklık ettiğini, kimi zaman maruz kaldığını veya uygulayan tarafta olduğunu anladık.

Zorbalık, ayrımcılık ve şiddet anlatıları okulla ilgili tartışmalarda da sıklıkla ortaya çıktı. Kız ve oğlan çocuklar, hem çocuklar arası hem de öğretmenlerden çocuklara yönelik ayrımcılık ve şiddet hikayeleri paylaştılar. **Özellikle oğlan çocukların arasındaki fiziksel şiddet hikayelerinin yaygınlığı ve yoğunluğu ve sözel şiddetin (örneğin küfrün) tüm çocukların yaşamına girmiş olması bu konuya sistemli biçimde müdahale etmek gerektiğini gösteriyor.** Deprem etkilerinin çocukların yaşamlarına daha fazla şiddet getirip getirmediğini anlayabilmek için daha fazla ve karşılaştırmalı araştırmaya-veriye ihtiyaç olduğunu düşünüyoruz. Bununla birlikte, **çocuklar arasındaki ilişkilerin çocuk hakları bakış açısıyla iyileşmesi için çalışmalar yapmak, akademik öğrenmeyi sosyal duygusal öğrenmeyle desteklemek sadece deprem bölgesinde yaşayan çocuklar için değil, tüm çocuklar için gerekli.**

Okullar, çocukların yaşamlarını en çok kaplayan mekânlar arasında baş sırada yer alıyor. Tüm zorluklara rağmen çocukların okula dönmüş olabilmeleri önemli bir gelişme olarak öne çıkıyor; rapor aracılığıyla temas ettiğimiz 91 çocuktan yalnızca ikisi düzenleme ve destek eksikliği nedeniyle okula gitmiyor.

Okul, çocukların akademik öğrenmelerini desteklemenin ötesinde bir önem taşıyor. Özellikle, kendilerine ait neredeyse hiçbir alanın olmadığı konteyner kentlerde, okullar çocukların akranlarıyla vakit geçirebilecekleri, birey olarak var olabilecekleri alanlar. Bununla birlikte okulların, çocukların akademik ve sosyal gelişimleri açısından kapsayıcı ve destekleyici olmaları, var olan olanakların yalnızca başarılı değil tüm çocuklar arasında adil bir biçimde paylaşılması, çocukların bütünsel gelişimleri açısından kritik önem taşıyor.

Derslerin 30 dakika olması, fiziki koşulların yetersizliği ve barındırdığı riskler, sınıf dağılımlarındaki düzensizlikler, öğretmenlerin ders işleyiş farklılıkları gibi pek çok gerekçeye bağlı olarak, akademik öğrenmelerinin iyi gitmediğini ifade eden çocuklar oldu. Diğer yandan **çocukların paylaşımları, ders başarısı ve okul aidiyetiyle öğretmenlerle kurdukları ilişkilerin ne denli orantılı olduğunu da bir kez daha gösterdi.** Çocukların akademik başarılarını artırmak için öğretmenlerin ders içi ve ders dışında çocuklara yaklaşımlarını desteklemek çok önemli. Deprem bölgesinde, destek alanları kısıtlanmış çocuklar için bu ihtiyacın daha da kritik olduğunu vurgulamak gerekiyor.

Deprem bölgesindeki çocukların yeniden okullulaşma süreçlerine dair en kritik saptama, çocukların gerek akademik gerekse sosyal açıdan herhangi bir "ekstra" destek, uygulama ya da düzenlemeden bahsetmemeleri oldu. Daha önce ifade ettiğimiz gibi, bu hiçbir şeyin yapılmadığı anlamına gelmeyebilir. Yine de bu konuda bir paylaşımın olmaması, görüştüğümüz çocuklar için, onların yaşamlarını kolaylaştıran, okulla daha yakın ilişkilenebilmelerini sağlayan bir düzenlemenin olmadığı anlamını taşıyor.

Bir arada yaşam ve eğitime erişimin yanı sıra, üç raporda da ele aldığımız konulardan biri, çocukların ihtiyaçlarının en doğru şekilde karşılanması için çocukların kendilerini ifade etmelerine alan açılması ve kendilerini ilgilendiren karar alma süreçlerine dahil edilmeleri, yani çocuk katılımı.

Bir önceki raporda katılım konusunu ele alırken, "afeti takip eden yeni yaşam alanı kurma süreçlerinde çocukların katılımı, kendi yaşamları üzerinde söz hakkına sahip olarak travmalarıyla başa çıkma konusunda destek olduğu için daha da büyük önem taşıyor" demiştik. **Deprem üzerinden bir yıl geçtikten sonra, çocukların hem özel hem kamusal yaşamlarında kararlara katılımlarını destekleyen uygulamaların çoğalması önem teşkil ediyor.** Görüşme yaptığımız çocuklar, Çocuk Yaşam Merkezleri dışında görüşlerinin alındığına, kendilerine çeşitli süreçlerle ilgili bilgilendirme yapıldığına, kendilerinden geri bildirimlerinin alındığına dair örnekler paylaşmadılar. Ne konteyner kentlerin yönetiminde ne okulların işleyişinde çocukların katılımını gözeten bir yaklaşıma yönelik örnek duymadık. Ev içinde de, yeme içme gibi gündelik konular hariç, ev içi sorumluluklar, konteyner kentten ayrılma ya da okul seçimi gibi yaşamlarını etkileyen konularda görüşlerinin sorulduğuna dair çok az örnek duyduk.

Kendi yaşamlarının öznesi olmaya dair deneyimleri kısıtlı kalınca **çocukların geleceğe yönelik umutları ve genel olarak yaşamlarında değişime dair inançlarının da kısıtlandığını**

gözlemledik. Özellikle kız çocuklar eğitime devam etmeyi ve meslek sahibi olmayı, kendi yaşamlarını kurmak, kararlarını almak için çıkış olarak görüyorlar. **Çocukların buldukları her ortamda ne yaşadıkları, ne düşündükleri, neye ihtiyaç duyduklarının önemine dair yetişkin farkındalığının artmasının** ve buna yönelik çalışmaların çocukların yaşamlarının iyileşmesi, yapabilirliklerinin artması için son derece gerekli olduğunu düşünüyoruz.

Bu rapor için çalışmalarımızı sürdürürken, önceki raporlardan farklı olarak, çocuklardaki birçok bekleyişin son bulduğu, koşulları büyük oranda kabullendikleri, ancak bir şeylerin değişeceğine dair inançlarının azaldığı izlenimini edindik.

Deprem bölgesinde kız çocukların ve çocukların koşullarına ilişkin yerleşen sorunların **kalıcı konutlara geçiş sürecinde sistemselleşmemesi için veri temelli, çocukların öncelikli yararının gözetildiği ve katılımlarının önemsendiği adımların şimdiden kurgulanması** büyük önem taşıyor. Çocukların görüşlerine dayanan bu raporun hem sivil alanda hem kamusal alanda kurumların çalışmalarına katkı sağlaması ve nihai olarak çocukların yaşamlarında etki yaratmasını umuyoruz.

SUNA'NIN KIZLARI

www.sunaninkizlari.org

[f /sunaninkizlari](#)

[@ /sunaninkizlari](#)

[X /sunaninkizlari](#)

[in /sunaninkizlari](#)

[Suna'nın Kızları](#)

SUNA VE İNAN KIRAÇ VAKFI